

Військова реформа та її роль

в утвердженні демократичного режиму в Іспанії (1982-1996 рр.).

Анотація. У статті досліджується реформування військової сфери в умовах консолідації демократичного режиму в Іспанії. В зазначений період остаточно було вирішене “військове питання”. Армія перестала виступати в ролі арбітра внутрішньополітичного життя. Іспанська соціалістична робітничка партія, яка прийшла до влади в 1982 р., поставила Збройні сили під цивільний контроль.

Ключові слова: консолідація демократії, політична система, збройні сили, політика оборони, військова служба, реформа, модернізація.

Аннотация. В статье исследуется реформирование военной сферы в условиях консолидации демократического режима в Испании. В отмеченный период окончательно был решен “военный вопрос”. Армия перестала выступать в роли арбитра внутривнутриполитической жизни. Испанская социалистическая рабочая партия, которая пришла к власти в 1982 г., поставила Вооруженные силы под гражданский контроль.

Ключевые слова: консолидация демократии, политическая система, вооруженные силы, политика обороны, военная служба, реформа, модернизация.

Annotation. In the article reformation of military sphere is investigated in the conditions of consolidation of the democratic mode in Spain. A "military question" was finally decided in a noted period. An army left off to play role of arbiter of home policy life. Spanish socialistic working party which came to power in 1982 put military powers under civil control.

Keywords: consolidation of democracy, political system, military powers, policy of defensive, military service, reform, modernization.

У кінці ХХ століття по всьому світу прокотилася хвиля політичних змін, пов'язаних з демократичними перетвореннями. Своє конкретне втілення вони знайшли в революційних та еволюційних процесах відмови від авторитарних, диктаторських форм правління. У глобальному плані практично скрізь, універсальні тенденції переходу від авторитарного правління до основ демократії стали дуже помітним явищем, що здійснило істотний вплив на регіональні політичні процеси.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в тій чи іншій країні, викликають необхідність дослідження функціонування найважливіших інституцій держави, армії зокрема. Діючи в структурі державних органів і під

їх керівництвом, армія покликана захищати інтереси країни, забезпечувати її безпеку, захист від зовнішнього ворога. Очевидно, в нормальному демократичному суспільстві армія є нейтральною державною структурою або повинна бути такою. Особливо гостро питання про роль армії усередині країни встає в періоди якісних соціально-політичних зрушень, при зміні суспільної системи. В першу чергу це стосується тих держав, де військові суттєво впливають на внутрішньополітичне життя.

Роль збройних сил в демократичному суспільстві зазвичай розглядається в двох основних ракурсах: взаємини з цивільною владою, з одного боку, і з суспільством в цілому, з іншого. У таких державах тип стосунків між громадянською і військовою сферами припускає: 1/ високий рівень військового професіоналізму і усвідомлення військовими обмеженого характеру їх військової компетенції; 2/ фактичне підпорядкування військових цивільному політичному керівництву, яке приймає основні рішення в сфері зовнішньої і військової політики; 3/ визнання політичним керівництвом за військовими певної сфери професійної компетенції і автономії; 4/ в результаті – мінімальне втручання військових в політику, а політиків у військову сферу [10, Р.9].

У світлі вищезазначеного безсумнівний інтерес представляє досвід Іспанії, яка в останній чверті ХХ ст. мирним шляхом перейшла до демократії. Особливо це стосується періоду консолідації демократії, успіх якої багато в чому залежав від позиції Збройних сил. Аналізу цієї проблеми присвячені дослідження Н. Серра, Ф. Пуель Вілла, М.Маркеса Мельї, Х.Наварро Естебана, П. Престона, Ч. Пауелла, Стенлі Дж. Пейна, Р. Карра та інших [6; 7; 22; 24; 26; 25; 34; 35].

Як зауважує П. Престон, в армії вкоренилось уявлення, що демократія неминуче приводить до хаосу. Тому передбачалось, що армія буде блокувати будь-які демократичні зміни [26]. Однак професор Стенлі Дж. Пейн, автор статті “Роль збройних сил в іспанському переході” стверджує, що “твердження про військових як неминучу перешкоду на шляху

демократизації була занадто перебільшена”. Незважаючи на профранкістські настрої, в середовищі військових не було єдності. А через зростання професіоналізації армії, її реформування, вважає Р. Карр, загроза військового втручання зменшилась.

Окремо слід виділити працю экс-міністра оборони Іспанії Н. Серра “Військовий перехід”. В процесі демократичного переходу, військова реформа і переформатування зв’язків між цивільним урядом і Збройними силами – це одне з основних питань, яке було необхідно вирішувати. Дане дослідження представляє міркування щодо процесів військового переходу, громадянського контролю над Збройними силами і військової автономії. Аналіз іспанського процесу реформування військової сфери дозволяє авторові оцінювати можливі засоби, їх переваги та ризик застосування. Вступ Іспанії в НАТО, на думку Н. Серра, вплинув на реформування і модернізацію Збройних сил країни. Також автор окреслює основні пропозиції щодо політики військової реформи в процесах переходу і контролю над Збройними силами. Збройні сили перетворилися на складову частину державної адміністрації і перестали впливати на політичні рішення. Матеріали, що містяться у дослідженні, розраховані в першу чергу на тих, хто зобов’язаний пропонувати і приймати рішення у військовій сфері, а також на тих, хто зацікавлений питанням реформування збройних сил, її позитивною динамікою [7].

Важлива інформація з зазначеної проблеми міститься у праці фахівця з військової історії Іспанії Ф. Пуель Вілла “Історія іспанської армії”. Автор висвітлює історію іспанської армії з XVI століття до сучасної професійної армії. У дослідженні різних історичних етапів (абсолютистських, ліберальних, парламентських, авторитарних і демократичних) Ф. Пуель Вілла аналізує найхарактерніші риси в чотирьох тематичних основних блоках: політика оборони і військова політика, організація і реформи, менталітет і структура армії, склад квоти солдатів і системи рекрутського набору в кожен період. Автор розрізняє політику оборони і військову політику. Політика

оборони визначається ним як “вісь, біля якої накопичується потенціал для підтримки нацією власної безпеки і виживання”. З іншого боку військова політика “повинна визначати процедури, ресурси, які виконавча влада вважає необхідними для досягнення цілей, відмічених політикою оборони”. Збройні сили, на думку дослідника, перестали бути озброєним угрупованням держави (згідно з ідеєю лібералізму) або хребетним стовпом Батьківщини (згідно з ідеологією франкізму) [35].

Критично оцінює проблему реформування Збройних сил Х. Наварро Естебан у своїй праці “Двадцять п’ять років без Конституції”. Зокрема, це стосується розподілу функцій у військовій сфері між короною та урядом (автор вбачає певні протиріччя між 62 та 97 статтями конституції), можливості відновлення смертної кари (оскільки її існування передбачено конституцією 1978 р. на час війни, але водночас відмінено законом 1995р.), формування військової юстиції (це не є, на думку дослідника, ознакою підпорядкування збройних сил цивільній владі), військової служби, ролі монархії тощо [24, Р. 109-121].

Грунтовним доробком є збірка наукових праць іспанських дослідників “Збройні та політичні сили оборони: перехід та модернізація”. Автори збірки, такі як Ф. Пуель Вілла, Р. Барріос Рамос, Ф. Котіно Уесо, І. Ольмо, К. Марті Семпере, Е. Мас Байа, Ф. Перес Мун’ело та інші висвітлили у своїх роботах особливості військової реформи у перехідний період, еволюцію військового законодавства, модернізацію матеріальних витрат на армію, політичні функції іспанських Збройних сил тощо [9].

Особливий інтерес становить дослідження генерала іспанської армії Х. Ортеги Мартіна “Перетворення іспанських армій (1975 - 2008)”. Робота представляє аналіз різних етапів діяльності міністерства оборони від 70-х років ХХ ст. до сучасності. Автор представляє хроніку подій “з точки зору військового, який пережив усі перетворення в першій особі”. Він аналізує труднощі і успіхи в процесі модернізації кожної з армій (сухопутної, морської та повітряної) упродовж останніх тридцяти років [23].

Проблема реформування Збройних сил Іспанії на початку 80-х років ХХ ст. ґрунтовно висвітлена в наукових статтях наступних іспанських учених: К. Алмойна Хесус, Х. Д'ес Ніколас, Х. Лейкса, Ф. Салас Лопес, Ф. Лагуна Санкіріко [4; 8; 21; 33].

На думку більшості науковців, еволюція державно-політичних структур, що відбулася в країні в умовах утвердження демократичного режиму, виявилася б неможливою без участі військових. Демократизація в Іспанії не викликала активної протидії з боку Збройних сил, незважаючи на спроби військових переворотів.

Наукова новизна даної статті полягає в тому, що вперше в українській іспаністиці зроблена спроба висвітлити процес реформування Збройних сил Іспанії в умовах консолідації демократичного режиму на основі опрацювання найновіших наукових досліджень іспанських вчених та джерельної бази військового законодавства.

В період встановлення демократії, зокрема після парламентських виборів 1977 р., уряд приступив до здійснення військової реформи, розробленої за участю керівництва Збройних сил і увійшла в силу до кінця 1977 р. Головним пунктом цієї реформи було створення єдиного міністерства оборони замість існуючих трьох міністерств по родам військ. Було вироблено чітке розмежування між Збройними силами і силами громадського порядку (раніше вони підпорядковувались одночасно військовим міністерствам і міністерству внутрішніх справ, причому підрозділами сил громадського порядку керували, як правило, армійські офіцери) [3, С. 210-211].

Після перемоги на парламентських виборах в жовтні 1982 р. Іспанської соціалістичної робітничої партії, новим міністром оборони став Н. Серра, економіст за освітою. Він розумів, що військова реформа, розпочата в другій половині 70-х його попередниками (Г. Мел'ядо, А. Оліартом), не розв'язала проблему включення Збройних сил в нову конституційну схему, засновану Основним законом 1978 р., оскільки

міністерство оборони було подвійного характеру. Воно складалося насправді з двох паралельних структур: оперативна частина, в яку входила Рада начальників штабів, і політико-адміністративна, що складалася з субсекретаріату і чотирьох секретаріатів (персонал, економічні питання, політика оборони і загальні питання). Конституційний закон “Про основні критерії національної оборони і військової організації”, прийнятий Кортесами 1 липня 1980 р., підтвердив вищезгаданий подвійний характер, не дивлячись на те, що в ній Рада начальників штабів з’являлася як орган, органічно вбудований в міністерство оборони [25, Р.373; 11].

Щоб остаточно поставити Збройні сили під політичне керівництво уряду, новий міністр оборони ініціював широку реформу структурного закону 1980 р., прийняту Кортесами 5 січня 1984 р., яка поклала край 110-річній автономії військового інституту (військовий переворот 1874 р. та падіння Першої іспанської республіки) [12].

Новий закон значно посилив владу міністра оборони, оскільки, за дорученням голови уряду, йому доручалося “наказувати, координувати і керувати діями Збройних сил”, а також формулювати і реалізовувати на практиці військову політику і спільний стратегічний план, керувати адміністрацією армій і наглядати за станом бойової готовності (стаття 8) [12, Р. 389].

Ключовим питанням нового закону була реформа Ради начальників штабів, яка перестала бути найвищим колегіальним органом в ланцюзі військового керівництва трьох армій, і перетворилася на дорадчий орган прем’єр-міністра і міністра оборони. Відповідно до структурного закону 1980 р., у Ради був обов’язок “пропонувати уряду генеральні напрями, що стосуються національної безпеки”, а також “формулювати і пропонувати військову політику уряду”. Але услід за реформою 1984 р. вона перетворилася на інститут дорадчого і консультативного характеру (стаття 11), тобто стала виконувати функцію, яка більше відповідала принципу верховенства цивільної влади і ролі монарха в парламентській демократії [12,

Р. 389].

Реформа 1984 р. також була спрямована на ліквідацію існуючої плутанини відносно вищого командування Збройних сил, що належало за Конституцією королю, який очолював Збори національної оборони, органу, до складу якого входили голова уряду, віце-прем'єр, міністри, пов'язані з обороною і члени Ради начальників штабів.

Нова рівновага, створена із зміною природи Ради начальників штабів і повторне визначення позицій прем'єр-міністра і міністра оборони завершилося створенням нової посади – начальника генерального штабу міністерства оборони. Його призначення здійснювалося королівським указом за пропозицією прем'єр-міністра з відома ради міністрів (стаття 11). З того часу начальник генерального штабу став зв'язуючою ланкою між міністром і вищим керівництвом армії. Він проводив засідання Ради начальників штабів, перейняв на себе керівництво військовими операціями в часи війни. Закон визначав його як “головного співробітника” міністра в плануванні і виконанні оперативних моментів військової політики [12, Р.389].

Також зазнала істотних змін позиція Начальників штабів сухопутних військ, флоту і повітряних військ. Вони продовжили здійснювати керівництво відповідних армій, але посилилася їх пряма залежність від міністра оборони. Вони перестали бути відповідальними за ступінь оперативної здатності військ. У цьому порядку, їх завдання полягало “в тому, щоб радити і повідомляти” про стан оперативності міністрові оборони.

Для здійснення основних завдань, які новий закон визначав для міністра оборони, в цьому ж січні 1984 р. Н. Серра енергійно взявся за реорганізацію свого відомства з серйозним наміром об'єднати в його органічній структурі три армії. Услід за реформою, міністерство оформилося в трьох великих сферах. Перша – специфічно військова, очолювана начальником генерального штабу, метою якої було здійснення координації між арміями, доти не зовсім задовільну. Друга – секретаріат міністерства оборони, відповідальний за справи, пов'язані з управлінням і контролем за

економічними ресурсами і політикою в області озброєння і матеріального забезпечення, з метою посилення іспанської військової промисловості. І врешті-решт – субсекретаріат міністерства оборони, відповідальний за кадрову політику і за військову освіту. Крім цього, окремими королівськими указами приймаються Правила сухопутних військ, флоту та повітряних сил Іспанії [25, Р. 375; 27; 28; 32].

Нова структура міністерства наділила його голову реальною можливістю приймати рішення, в якій відчували нестачу його попередники, передусім в областях, які доти були сприйняті як виключно в компетенції військової влади.

Наступна реформа міністерства, реалізована королівським указом від 1 січня 1987 р., була здійснена, щоб підкреслити дієвий характер начальника генерального штабу міністерства оборони, роблячи важливий акцент на аспектах, пов'язаних з військовою політикою, наглядом за станом навчання армій і оцінкою їх оперативності. Як наслідок, була прийнята нова органічна основна структура, посилюючи верхні органи відомства. Крім того, посилюється оперативний характер Головного штабу оборони.

За указом до складу міністерства оборони увійшли: Головний штаб оборони, Державний департамент оборони, секретаріат оборони, сухопутні війська, флот, повітряні війська. У пряму залежність від міністра оборони потрапили: Вищий центр інформації оборони, Штаб-квартира політики оборони, Штаб-квартира інформаційних і громадських зв'язків оборони. Дорадчими і консультативними органами міністра оборони стали: Рада начальників штабів, Верховна рада військової юстиції, з незалежністю його судових функцій, Вища рада сухопутних військ, Вища рада флоту, Вища рада повітряних військ. Це дозволило остаточно зробити прозорими зв'язки усередині самої влади, і покласти край певному бюрократичному опору військових[30, Р. 75].

Перед реформами 1984 р., вище керівництво Збройних сил функціонувало незадовільно зважаючи на його колективний характер,

внаслідок чого між трьома арміями не було ні єдності планів, ні хоч би щонайменшої скерованості в бюджетах. Створення чіткої структури військової влади, з центром в міністерстві оборони під керівництвом міністра зробило можливим в 1985 р. розробку другого стратегічного об'єднаного плану (перший відноситься до 1979 року), де встановлювалися серйозні стратегічні цілі іспанських Збройних сил. Одночасно була зроблена спроба визначення загальної загрози, і напрями дій, необхідних щоб протистояти їм [25, Р. 376].

Таким чином, засновувався дієвий військовий інструмент політики оборони, оскільки основні цілі стратегічного плану містили визначення інтегрованої системи влади і контролю, організаційну структуру кожної армії, розгортання сил і економічну оцінку засобів, які були потрібні на усе це. В результаті в середині восьмидесятих років іспанські Збройні сили по своїй структурі та оперативності не відрізнялися від європейських армій.

Багато змін, викликаних військовою реформою, зробили можливою реорганізацію розгортання військ, яка ще містила пережитки попереднього режиму. Так, великі одиниці Збройних сил були віддалені від головних міських центрів, де вони знаходилися зважаючи на франкістську одержимість з метою підтримки внутрішнього правопорядку. Це було здійснено для того, щоб у них з'явилося більше можливості для проведення навчань і маневрів. В той же час, було видалено дев'ять територіальних бригад, призначених для оперативної оборони, місія яких у разі війни переходила до поліції. Це зводило дев'ять існуючих військових округів до шести [25, Р. 377].

Однією з головних цілей модернізації Збройних сил завжди була відповідність їх бойового складу реальним потребам, намір, який не був реалізований під час перехідного періоду виключно через політичні мотиви. Тільки у 1983 р. була розпочата реалізація Загального плану модернізації сухопутних військ. Планувалося суттєво зменшити бойовий склад сухопутних військ, який би привів до скорочення його командного складу

від 41,5 тис. до 32 тис. за вісім років, із закономірним зникненням 42 % генералів, 27 % командувачів, полковників і підполковників, і 7 % частини чиновників, що залишилися. В той же час, військовий контингент скоротився з 252 тис. солдат в 1984 р. до 169 тис. у 1992 р. Щоб зробити цю кадрову політику можливою, не викликаючи опозиції потерпілих, був створений так званий “тимчасовий резерв”, який спостерігав за добровільним звільненням офіцерів із заробітною платою ідентичній заробітній платі офіцерів, що служать. У 1992, більше 15 % загальної кількості засобів оборони призначалися для того, щоб платити персоналу, який вже не був в активі.

Незважаючи на це, економічна політика першого соціалістичного уряду у військовій сфері була безперечно ефективною і вкрай важливою. Якщо в 1982 р. реальні вкладення в оборону представляли 36 % загальної кількості здійснених державою, то в 1986 р. передбачалося 47,6 відсотковий вміст, який з того часу зменшився до 27,7 % в 1992 р.

Проте, починаючи з 1985-1986 рр., і співпадаючи з початком економічного відновлення, фінансування Збройних сил помітно скоротилося, що було викликано в основному рішенням уряду задовольнити інші терміновіші суспільні та політичні запити. Якщо в 1982 р. витрати на оборону складали 2 % ВВП і 11,5 % загальної кількості бюджету держави, декадою пізніше ця пропорція звелася до 1,3 і до 5,7 %, відповідно[25, Р. 378].

З огляду на те, що більшість громадян встановлювали контакт із Збройними силами, реалізувавши обов’язкову військову службу, міністерство оборони також намагалося зменшити відштовхування, яке вона все ще викликала в широких секторах суспільства, і особливо серед молоді. Конституція 1978 р. визначила “право на звільнення від обов’язкового несення військової служби за переконаннями або віросповіданням, а також з інших причин, і може встановлювати заміну його альтернативною цивільною службою. Може бути створена альтернативна цивільна служба, спрямована

на виконання цілей, що відповідають загальним інтересам” (стаття 30) [2]. Реформа військової служби, прийнята в червні 1984 р. зменшила її тривалість. Згідно із законом, військова служба могла проходити в будь-якій з трьох армій в наступних формах: обов’язкова служба (12 місяців), добровільна (16 місяців) і спеціальна військова служба (18 місяців, або 2 або 3 року). Також передбачалося, що 60 % військовозобов’язаних могли проходити службу в районі свого проживання. Уперше була допущена можливість звільнення від служби в армії, а також можливість відстрочки з об’єктивних причин. Причинами звільнення від військової служби були визначені наступні: сімейні зобов’язання виняткового характеру; хвороба, фізичне або психічне обмеження; похідні міжнародних угод; тридцятирічний вік; за переконанням. Відстрочка військової служби включала: сімейні обставини; проведення наукових досліджень; служба за кордоном; посада народного обранця; рішення уряду, заснованого на виняткових причинах національного інтересу [29, Р. 11576, 11582; 13, Р. 16936, 16939].

У 1991 р. ухвалюється новий закон про військову службу. У цьому законі мінімальний термін військової служби був знижений до 9 місяців; остаточно була виключена обов’язкова служба жінок; окремо виділений розділ про права і обов’язки військовослужбовців; встановлені критерії для ревізії і модернізації правил і норм життя поселенців, особливо відносно режиму діяльності і відпочинку персоналу, харчування, поселення, особистих витрат і охорони здоров’я; була передбачена ревізія планів викладання та навчання [19, Р. 41246].

Парадоксально, але опитування того часу показують, що, хоча для іспанського населення були характерні пацифістські позиції, мало кого турбували питання оборони, армія була одним з найвідоміших і краще оцінених інститутів держави, перевершуючи в популярності виконавчу, законодавчу і судову владу.

Проте, з тих же досліджень можна дійти висновку також про те, що громадяни хотіли, щоб Збройні сили були підпорядковані повністю вищезгаданим повноваженням цивільної влади[8, Р. 18-19].

Здатність уряду втручатися у військову сферу особливо проявилася в грудні 1985 р. схваленням нового військового кримінального кодексу, на заміну датованого аж 1945 роком.

Новий кодекс відобразив належним чином конституційні начала, особливості військової юрисдикції та прогрес сучасної юридичної науки і порівняльного права більше, ніж часткова реформа кримінальних військових законів. З кодексу були вилучені процесуальні і дисциплінарні аспекти. Так, цим кодексом не розглядалися дисциплінарні військові порушення.

Важлива новизна кодексу – це перерахування важливих кримінальних військових понять, розмежування дисциплінарних порушень, акуратні визначення, спрощення поняття військового вироку, точна диференціація різних злочинів проти національної оборони (зрада, шпигунство, розголошення військової таємниці, саботаж), вилучення військового повстання в мирний час (який був включений до кримінального кодексу), вдала систематизація злочинів проти дисципліни і зловживання владою, концентрація в спеціальній главі усіх злочинів проти морського і повітряного судноплавства. Також, була включена нова (восьма) глава, присвячена злочинам проти адміністрації військової юстиції. Можливість страти на часи війни встановлювалася як альтернатива, а не як єдиний вирок. А органічним законом від 27 листопада 1995 р. страта була повністю усунена з військового кримінального кодексу [14; 20].

В той же час, був прийнятий новий дисциплінарний устрій Збройних сил, який відокремив адміністрацію системи військового правосуддя, запобігаючи можливості бути одночасно суддею і військовим [15].

Врешті-решт, уся військова судова система була інтегрована в єдину національну судову систему спеціальним законом, прийнятим 15 липня 1987 р., оскільки 5 пункт 117 статті іспанської конституції 1978 р. проголосив, що

“принцип єдності судової влади є основою організації і діяльності судів. Закон регулює здійснення військового правосуддя винятково у військовій області, в умовах облогового положення, відповідно до принципів Конституції” [2]. Таким чином, була усунена Верховна рада військового правосуддя і створений Військовий суд верховного трибуналу, в компетенції якого, також як і в компетенції Військового центрального суду і військових територіальних судів входили питання, виключно військового характеру (статті 22-71). Кількість і компетенції військових територіальних судів додатково визначалися законом від 21 квітня 1988 р.[16]. 5 липня 1988 р. відповідним законом був створений Юридичний військовий корпус оборони, який об'єднав юридичний корпус сухопутних, морських та повітряних сил. Корпус був визначений як юридична рада і займався питаннями правосуддя у військовій сфері, він є частиною судової влади держави. Корпус підпорядковувався міністру оборони [17, Р.10458].

У липні 1989 р. був ухвалений закон про військовий професійний персонал, метою якого було підвищити рівень професіоналізму Збройних сил, стимулювати професійних військових покращувати виконання своїх основних завдань, удосконалити систему спеціальної військової освіти, визначити перспективнішу військову кар'єру [18, Р.23129].

У кінці 1986 р. був відмічений важливий історичний рубіж в розвитку Збройних сил Іспанії, оскільки до Ради начальників штабів уперше увійшли офіцери, що не брали участі в громадянській війні.

Значну роль у цей період зіграла позиція глави держави Хуана Карлоса, який був одночасно верховним головнокомандуючим Збройними силами, виступаючи головним арбітром для армії. Спираючись на численних прихильників монархії в армії, а також використовуючи свої тісні зв'язки з військами, йому вдалося переконати офіцерський корпус у безпеці здійснюваних реформ, і в тому, щоб вони не піддавалися на заклики ультра узяти владу для забезпечення “стабільності” у країні [1, С. 246].

Оскільки при франкізмі військові не знаходилися при владі і армія із самого початку не являла собою монолітної сили, завдання реформаторів полягало не у відстороненні їх від важелів управління, а в забезпеченні прийняття ними змін, що відбувалися, або, принаймні, їх невтручання в політику. Реформатори всіма силами прагнули зберегти існуючу легальність для того, щоб позбавити армію єдиного приводу для зриву процесу демократизації. Водночас 117 стаття Конституції проголошувала армію одним із гарантів цілісності нації та держави.

Крім того, у рядах військових не було згоди щодо життєздатної альтернативи демократизації. З тривогою спостерігаючи за процесом демократизації, військові не мали власного проекту постфранкістських перетворень, лідерів, здатних запровадити такий проект у життя і мінімальну соціальну підтримку, необхідну для його здійснення. У цілому військові продемонстрували, що мають достатній вплив, щоб обмежити втручання реформаторів у чисто військову сферу (спроби військових переворотів наприкінці 70-х початку 80-х рр.), але не настільки, щоб стримати процес утвердження демократії.

Таким чином, в умовах консолідації демократичного режиму був встановлений контроль над Збройними силами з боку цивільних політичних структур, зроблені зусилля, спрямовані на перебудову армії і її переорієнтацію на чисто військові завдання, сформовані військові доктрини з урахуванням ситуації, що змінилася, проведені реформи в армії і поступовий перехід до комплектування частин і підрозділів професіоналами, укріплені зв'язки з народом, підвищена боєготовність і боєздатність військ на користь захисту держави. Також були зроблені спроби підняти рівень підготовки Збройних сил до світових стандартів.

Армія перестала виступати в ролі арбітра внутрішньополітичного життя, а через реформування та професіоналізацію армії загроза військового втручання у політичні процеси була мінімізована. Подібні кроки сприяли

утверждению демократического режима та зменшенню ролі армії, яку раніше Збройні сили відігравали в іспанському суспільстві.

Література:

1. Вилальонга Хосе Луис де. Король. Беседы с королем Испании доном Хуаном Карлосом 1: пер. с исп. Зорина И., Чеботарева С. / Х. Л. де Вилальонга. — М.: Диопринт, 2003. — 304 с.
2. Испания. Конституция и законодательные акты. — М.: Прогресс, 1982. — 351 с.
3. Современная Испания /Авилова А.В., Акимов В.С., Баранова Т.Н.и др.; Отв. ред. Загладин В.В. — М.: Издательство политической литературы, 1983. — 383 с.
4. Almoyna Jesus V. La reforma de la justucia military en Espana durante la transicion // Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas. 1986. — № 36. — P. 141-152
5. Aviles J. La transición militar. Reflexiones en torno a la reforma democrática de las fuerzas armadas. Narcís Serra // El Cultural. — 15.05.2008. — P. 19.
6. Cerra N. La política Espanola de defensa // Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas. 1986. — № 36. — P. 173-188.
7. Cerra N. La transición militar. Reflexiones en torno a la reforma democrática de las fuerzas armadas. Santiago de Chile : Debate, 2010. — 352 p. ISBN: 9789568410322.
8. Diez Nicolas J. La transicion politica y la opinion publica Espanola ante los problemas de la defensa y hacia las Fuerzas Armadas // Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas. 1986. — № 36. — P. 13-24.
9. Fuerzas Armadas y políticas de Defensa: Transición y modernización I Congreso de Historia de la Defensa (2 vol). Sepúlveda Muñoz, Isidro; Alda Mejías, Sonia (Eds.) Editorial: Instituto Universitario Gutierrez Mellado . — 467 p.
10. Huntington, Samuel P.I. Reforming Civil-Military Relations // Journal of Democracy. - Volume 6, Number 4, October 1995. — P. 9-17.
11. Ley Orgánica 6/1980, de 1 de julio, por la que se regulan los criterios básicos de la defensa nacional y la organización military // BOE número 165 de 10/7/1980. — P. 15750–15753.
12. Ley Orgánica 1/1984, de 5 de enero, de reforma de la Ley Orgánica 6/1980, de 1 de julio, por la que se regulan los criterios básicos de la defensa nacional y la organización military // BOE número 6 de 7/1/1984. — P. 389– 390.
13. Ley 19/1984, de 8 de julio, del Servicio Militar // BOE número 140 de 12/6/1984, páginas 16936 a 16940.
14. Ley orgánica 13/1985, de 9 de diciembre, de Código Penal Militar // BOE número 296 de 11/12/1985. — P. 39085–39099.
15. Ley Orgánica 12/1985, de 27 de noviembre, de Régimen Disciplinario de las Fuerzas Armadas // BOE número 286 de 29/11/1985. — P. 37769–37775.
16. Ley Orgánica 4/1987, de 15 de julio, de la Competencia y Organización de la Jurisdicción Militar // BOE número 171 de 18/7/1987. — P. 22065– 22079.
17. Ley 6/1988, de 5 de abril, por la que se crea el Cuerpo Jurídico Militar de la Defensa // BOE número 84 de 7/4/1988. — P. 10458–10459.
18. Ley 17/1989, de 19 de julio, Reguladora del Régimen del Personal Militar Profesional // BOE número 172 de 20/7/1989. — P. 23129–23147.
19. Ley Orgánica 13/1991, de 20 de diciembre, del Servicio Militar // BOE número 305 de 21/12/1991. — P. 41246–41253.
20. Ley Orgánica 11/1995, de 27 de noviembre, de abolición de la pena de muerte en tiempo de Guerra // BOE número 284 de 28/11/1995. — P. 34269–34270.
21. Lleixa J. Autonomia del ejercito y organos superiores de la defense nacional en la transicion // Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas. 1986. — № 36. — P. 101-117.
22. Marquez Mella M. Los grupos de precision en la transicion politica // Tezanos J. F., Cotarelo R., Blas A. de. La transicion democratica espanola. — Madrid : Editorial Sistema, 1993. — P. 164-171.
23. Martín Jorge Ortega . La transformación de los ejércitos españoles (1975 - 2008). Madrid : Universidad Nacional de Educación a Distancia, Instituto Universitario Gutiérrez Mellado, 2008. — 388 p. ISBN: 9788436255775.
24. Navarro Esteban J. 25 anos sin Constitucion. — Madrid: Foca investigacion, 2003. — 171 p. ISBN: 84-95440-35-0.
25. Powell Ch. Espana en democracia. 1975 – 2000. — Barcelona: Plaza Janez, 2001. — 688 p. ISBN: 84-01-53046-6.
26. Preston P. The triumph of democracy in Spain. — L., N.Y., Methuen, 1986. — 274 p.
27. Real Decreto 2945/1983, de 9 de noviembre, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas del Ejercito de Tierra // BOE número 285 de 29/11/1983. — P. 32276–32292.

28. Real Decreto 611/1986, de 21 de marzo, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley del Servicio Militar // BOE número 79 de 2/4/1986. — P. 11574–11602.
29. Real Decreto 494/1984, de 22 de febrero, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas del Ejército del Aire // BOE número 61 de 12/3/1984. — P. 6869–6886.
30. Real Decreto 1/1987, de 1 de enero, por el que se determina la Estructura Orgánica Básica del Ministerio de Defensa // BOE número 2 de 2/1/1987. — P. 75–80.
31. Real Decreto 537/1994, de 25 de marzo, por el que se aprueba el Reglamento del militar de empleo de la categoría de oficial // BOE número 88 de 13/4/1994. — P. 11127–11136.
32. Real Decreto 1024/1984, de 23 de mayo, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas de la Armada // BOE número 129 de 30/5/1984. — P. 15232–15252.
33. Salas Lopez F. de, Laguna Sanquirico F. Las reales ordenanzas en el momento actual de la sociedad Espanola // Revista Espanola de Investigaciones Sociologicas. 1986. — № 36. — P. 118–126.
34. Spain in the 1980s: The Democratic transicion a new international role / Ed. By Clark R.P., Haltzel M.H.- Cambridge (Mass.): Ballinger, 1987. — 206 p.
35. Villa Fernando Puell de la. Historia del ejército en España. Editorial: Alianza, 2005. — 320 p. ISBN: 84-206-4792-6.